

JUNI 2022
ERHVERVSSTYRELSEN

KLAR TIL ENERGI-Ø BORNHOLM

MIDTVEJSEVALUERING

ADRESSE COWI A/S
Parallelvej 2
2800 Kongens Lyngby

TLF +45 56 40 00 00
FAX +45 56 40 99 99
WWW cowi.dk

JUNI 2022
ERHVERVSSTYRELSEN

KLAR TIL ENERGI-Ø BORNHOLM

MIDTVEJSEVALUERING

PROJEKTNR.	A099230
DOKUMENTNR.	463.M
VERSION	1.0
UDGIVELSESDATO	21.06.2022
UDARBEJDET	MS
KONTROLLERET	MW
GODKENDT	MOBR

INDHOLD

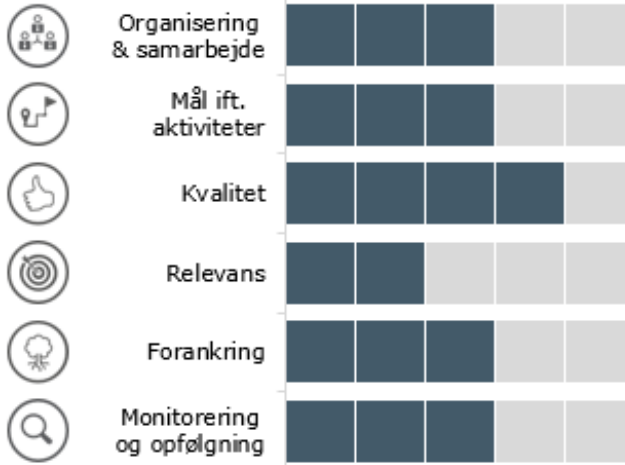
1	Resumé: Klar til Energi-ø Bornholm	1
2	Fakta om projektet	2
2.1	Projektets effektkæde	2
3	Overordnet status	3
4	Projektets implementering	5
5	Fremdrift og målopnåelse	9
5.1	Fremdrift ift. aktiviteter og milepæle	9
6	Effektvurdering	11
6.1	Forudsætninger for effektskabelse	11
6.2	Forventninger til effekter	12
6.3	Indsatsens effektmål	13
7	Anbefalinger og læring	14

1 Resumé: Klar til Energi-ø Bornholm

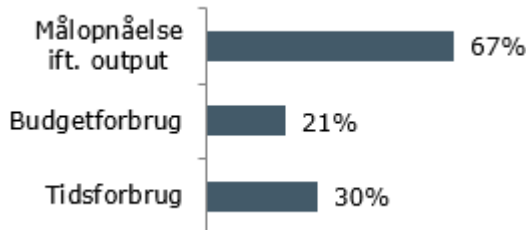
Projektets implementering

Gennemsnitlig score (skala: 0-5) **3,0**

Projektet ledes fornuftig med tæt sparring og opbakning fra de etablerede aktører og organisationer på Bornholm. Projektet gennemføres i en tæt dialog mellem projektlederen og de øvrige i projektgruppen. MARLOG, der skulle opsamle og videreformidle læringer i projektet, er erklæret konkurs og derfor udgået af projektet. De fleste af projektets aktiviteter er dog gennemført med høj kvalitet, og med et tydeligt fokus på effekt og sammenhæng mellem aktiviteter og ultimative mål. Set fra nogle virksomheders perspektiv kan være svært at se værdien og relevansen af projektet – i hvert fald på den korte bane. Derfor er det væsentligt, at den eksterne kommunikation om projektets betydning og væsentlighed fastholdes. Projektledelsen har tydeligt fokus på forankring af indsatsen hos virksomhederne, og opfølgning med deltagerne er en del af projektet, selvom en større systematik kunne være gavnlige.

Målopnåelse

Projektet har ikke fastlagt kvantitative aktivitetsmål. Fremdriften er tilfredsstillende på outputniveau. Vi konstaterer et budgetmæssigt underforbrug. Det hænger dels sammen med, at de afsluttende aktiviteter i sidste halvdel af projektet ifølge planen bliver de mest omkostningstunge, dels at forbruget på nogle af aktiviteterne samt projektlederens forbrug været mindre end forventet.

Effektvurdering

Deltagernes overordnede positive forventninger til effekter

Deltagernes gennemsnitlige forventninger til effekter af indsatsen	Gennemsnitlig forventning
Stigning i årlig omsætning (mio. kr.)	0,8
Antal nyansatte	1

(n=17)

Deltagerne forventer i gennemsnit en stigning i årlig omsætning på 0,8 millioner kroner, og en stigning i antallet af nyansatte på gennemsnitlig 1 ansat. Estimatet på omsætning og jobskabelse er usikkert, men understøttes dog af vores konstatering af, at projektholdet har et tydeligt effektfokus i implementeringen af projektets aktiviteter. Samtidig viser fremdriften mod effektmålene for projektet, at der er skabt gode forudsætninger for at realisere dem. Vi tildeler derfor en grøn score på dette parameter.

2 Fakta om projektet

Dette afsnit indeholder en kort beskrivelse af projektets formål og baggrund samt en gengivelse af de vigtigste baggrundsoplysninger for projektet (tekst-boks). Afsnittet afsluttes med en illustration af projektets 'effektkæde'.

Overordnet
projektbeskrivelse

Bornholmske virksomheder og deres medarbejdere skal være klar til, at Bornholm bliver dansk knudepunkt for energiproduktion. Både opgaver i anlægs- og driftsfasen vil stille nye krav, ligesom virksomhedernes forretningsstrategi potentielt vil skulle ændres. Helt konkret skal medarbejderne opkvalificeres, og virksomhederne skal certificeres. Bornholmske virksomheder skal således understøttes til at blive mere omstillingsparate og dermed være med til at gribe udviklingen, der skabes på Bornholm.

Figur 1 Kort info om indsatsen

FAKTA-BOKS	
Tilskudsmodtager:	Bornholms Regionskommune
Sagsbehandler:	Rikke Jo Kjølbye
Finansieringskilde:	DEM-midler
Samlet budget:	DKK 8,4 mio.
Bevillingsperiode:	01.09.2020 – 31.12.2023

2.1 Projektets effektkæde

I dette afsnit beskrives hvilke effekter, det er hensigten at skabe med de bevilgede midler, samt hvordan disse effekter skal tilvejebringes. Effektkæden er udarbejdet på baggrund af projektansøgningen og efterfølgende tilrettet på baggrund af interviews med sagsbehandler og projektleder. Figuren nedenfor giver således et overblik over indsatsens primære aktiviteter, output af disse samt de effekter, som indsatsen på længere sigt forventes at bidrage til.

Figur 2 Rationalet bag indsatsen illustreret via en effektkæde

Hovedaktiviteter	➔	Output	➔	Effekter
<ul style="list-style-type: none"> • Specifikt studie af potentialer for bornholmske virksomheder i forhold til direkte erhvervs muligheder i relation til energiøen med særligt henblik på identifikation af potentielle arbejdspladser i både etablerings- og driftsfasen (Arbejdet udføres af eksterne konsulenter) • Generelt studie af potentialer for Bornholm i energiøen med særligt henblik på et bredt billede af hvad energiøen kan få af betydning for det bornholmske erhvervsliv i form af indirekte effekter (Arbejdet udføres af eksterne konsulenter) • Lessons learned, ved formidling, netværksaktivitet, analyse og 		<ul style="list-style-type: none"> • Virksomhederne har fået afdækket kompetencebehov målrettet offshore/GWO • Øgede kompetencer blandt bornholmske virksomheder indenfor offshore vind er styrket. • Øget viden om skalering af eksisterende forretning i offshore sektoren blandt målgruppen • Øget omstillingsparathed blandt 		<ul style="list-style-type: none"> • Øget jobskabelse • Grøn omstilling blandt bornholmske virksomheder • Øget vidensniveau

Hovedaktiviteter	➔	Output	➔	Effekter
<p>opsamling på kommende cases på Bornholm.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ISO-certificering af bornholmske virksomheder (eksternt forløb) med henblik på at kunne byde på konkrete opgaver i forbindelse med opførelse af Energiø Bornholm • Styrkelse af netværk og derigennem skabe kontakt mellem bornholmske virksomheder store virksomheder inden for offshore vind samt det maritime og shipping. • BCB rekrutterer, planlægger og afvikler aktiviteten virksomhedsudvikling. Via et forløb for bornholmske virksomheder, der ønsker at indgå i samarbejde med store virksomheder på offshore-området. Gennemføres af BCB og har tynget på virksomhedssparring og den konkrete udførelse i samarbejdet mellem store og små virksomheder. Virksomheder klædes på til samarbejde. • Opkvalificering af arbejdsstyrken gennem målrettede kurser og uddannelser, der sikrer tilstrækkelige kvalifikationer og certificeringer af medarbejderne • Virksomhederne har mulighed for at søge støtte på op til 50 % af relevante anlægsinvesteringer. 		<p>bornholmske virksomheder</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flere bornholmske virksomheder har samarbejdet på offshore området 		

3 Overordnet status

Overordnet set, følger projektet planen og størstedelen af de planlagte aktiviteter er blevet gennemført som forventet. Pt. er virksomhederne i gang med aktiviteterne, der knytter sig til ISO-certificering. Som en del af projektet har virksomheder mulighed for at søge op til 50 % tilskud til anlægsinvestering, der understøtter deres mulighed for at indgå samarbejde med offshore-industrien. Ingen virksomheder har dog endnu fået tildelt denne støtte.

En væsentlig udfordring er, at MARLOG pr. 1 april 2022 blev erklæret konkurs. Det betyder, at den fælles maritime og logistiske klyngeorganisation, der skulle opsamle og videreformidle læringer i projektet, er udgået af projektet. Projektgruppen arbejder på at finde en løsning, men det er stadig uvist, hvad denne bliver. Vi vurderer, at denne mangel er væsentlig, og at der skal findes en løsning på, hvordan projektet skal opsamle viden og danne netværk mellem de bornholmske virksomheder.

Projektets sidste del omhandler i høj grad opkvalificering af ansatte på Bornholm. Her understreger både projektgruppen og virksomhederne, vi har talt med, at aktiviteten kan blive udfordret, da der generelt mangler arbejdskraft på Bornholm. Ledigheden i Danmark er lav, men på Bornholm er det særligt svært at tiltrække arbejdskraft grundet de geografiske omstændigheder. Virksomhederne understreger, at opkvalificering af medarbejdere ikke giver mening, hvis der reelt ikke er nogen medarbejdere, man kan opkvalificere. Herved er mangel på arbejdskraft en potentiel markant barriere ift. projektets mål om øget jobskabelse.

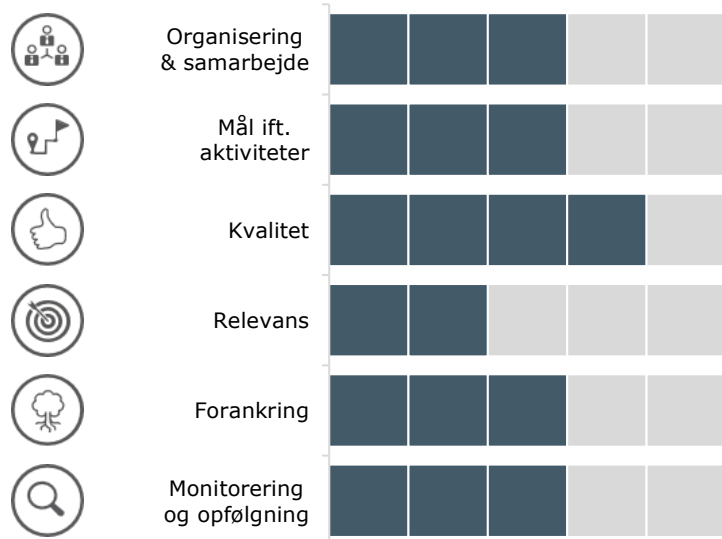
Efter projektets begyndelse har Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse bevilliget penge til Erhvervsfyrtårn Bornholm, som arbejder for at gøre Bornholm til Østersøens og Danmarks fyrtårn for udnyttelse af grøn energi fra havvindmøller. Konkret er det besluttet, at der skal oprettes et center for grøn energi på Bornholm. Ambitionen er, at centret skal være et nationalt og internationalt knudepunkt for grøn energi og trække aktører, aktiviteter og investeringer inden for grøn energi til Bornholm¹. Med bevillingen til Erhvervsfyrtårn Bornholm bliver relevansen og betydningen af Klar til Energiø Bornholm forstærket yderligere, da det er oplagt at overføre viden og erfaringer til arbejdet med etableringen af det nye center for grøn energi.

---

¹ <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/ostersoens-gronne-erhvervsfyrtarn-27-mio-kr-saetter-strom-til-energioen-bornholm?publisherId=13559258&releaseId=13642932>

4 Projektets implementering

I dette afsnit præsenterer vi vores vurdering af projektets implementering ud fra seks faste evalueringsparametre. Figuren nedenfor giver et overblik over evalueringens konklusioner i forhold til de seks parametre.

Organisering og samarbejde

Projektet ledes med tæt sparring i projektgruppen. Projektet gennemføres i en tæt dialog mellem projektlederen og de øvrige i projektgruppen. Den tætte projektkreds og den gode kommunikation er en klar styrke i projektet. Der afholdes jævnligt styregruppemøder og møder med projektejeren. På baggrund heraf vurderer vi, at den interne kommunikation er god.

Projektlederen oplevede i starten af projektet, at aktiviteterne ventede lidt på sig, og valgte at styrke monitoring af projektet. Projektgruppen har således prioriteret, at projektlederen er et direkte bindeled til virksomhederne. Når det kommer til den eksterne kommunikation, er der indikationer på, at den med fordel kan styrkes. Det skyldes, at flere virksomheder beskriver, hvordan de havde ønsket, at formålet med projektets workshop var blevet specificeret klarere, inden de valgte at deltage. Nogle af virksomhederne har givet udtryk for, at de savner mere information om fremdrift og status på energiø-indsatsen. Efter vores overbevisning vil projektet have gavn af at styrke den eksterne kommunikation. Se mere herom under anbefaling 1.

Sammenhæng
ml. aktiviteter og
mål

Der er sammenhæng mellem aktiviteter og ultimative mål, om end den udfordres af projektets lange tidsperspektiv.

Projektet arbejder stadig imod de ultimative mål, der er fremsat i bevillingsgrundlaget. Her ved retter projektets aktiviteter sig mod øget jobskabelse, grøn omstilling blandt bornholmske virksomheder og om at skabe et øget vidensniveau. Der er et stort fokus på projektets ultimative mål i implementeringen af de forskellige projektaktiviteter. Selvom Energiøen er på dagsordenen, gør projektets lange tidshorison, at det stadig er uklart, hvilken efterspørgsel energiøen konkret vil skabe – og hvordan man bedst gør sig klar til energiøen. Det skaber frustrationer for projektgruppen og blandt de deltagende virksomheder.

Ift. projektets første aktivitet, der handler om at afdække det fremtidige beskæftigelsespotentiale af energiøen, udtrykker projektgruppen, at udbyttet blev mindre end forventet. De beskriver hvordan feasibility-studiet ikke bidrog med den konkrete viden, de mangler, men at det i stedet blot bekræftede eksisterende viden. Virksomhederne er også utålmodige over, at der ikke er mere konkrete beskrivelser af den fremtidige efterspørgsel af ydelser eller arbejdskraft. De beskriver betænkelighederne ved at opkvalificere medarbejdere, da de risikerer, at kurset eller forløbet når at blive forældet, inden det reelt skal i brug, eller at vindmølle-virksomhederne blot tager deres egne ansatte med til Bornholm. Desuden understreger virksomhederne, at opkvalificering af medarbejdere kommer i anden række, da der er udfordringer med at skaffe hænder på Bornholm i det hele taget.

Aktiviteterne i projektet er lagt i forlængelse af hinanden, hvilket øger mulighederne for, at virksomhederne kan deltage i flere aktiviteter og dermed skabe synergiefter mellem hovedaktiviteterne. Det har f.eks. været af stor værdi, når en virksomhed både kunne deltage i aktiviteterne omkring henholdsvis virksomhedssamarbejde og ISO-certificering, da virksomheden i højere grad kan udnytte viden og læring om virksomhedssamarbejde og bruge som afsæt for at deltage i aktiviteten omkring ISO-certificering.

Kvalitet,
målgruppens
oplevelse

De deltagende virksomheder beskriver, at forskellige projektaktiviteter i varierende grad har givet dem et værdifuldt udbytte.

Der synes at være forskel i, hvordan nye og mere etablerede virksomheder opfatter de forskellige projektaktiviteter.

Nogle virksomheder beskriver, hvordan workshoppen de deltog i, ikke levede op til deres forventninger, og at de i meget begrænset omfang fik ny viden af at deltage. Årsagen synes at være, at workshoppen rettede sig mod virksomheder, der var på et andet stadie end dem selv, og at de derfor blot blev bekræftet i den viden, de havde i forvejen. En mere nyopstartet virksomhed beskriver dog, hvordan workshoppen var informativ og givende, og at den har hjulpet dem med at etablere et netværk på Bornholm. Dette understreger, at projektet med fordel kan fokusere på den eksterne kommunikation, så aktiviteterne i højere grad afholdes for de virksomheder, der vil have gavn af dem. På den måde kan man sikre en klarere forventningsafstemning mellem projekt og virksomheder.

Flere virksomheder er tilfredse med de aktiviteter, der knytter sig til ISO-certificering, og de opfatter dem som både givende og brugbare. Flere udtrykker

desuden et ønske om at aktiviteterne og tilbud i projektet bliver endnu mere konkrete, da de ønsker bedre indblik i, hvilken efterspørgsel energiøen forventes at skabe. Når det er sagt, har virksomhederne også forståelse for, at det kan være svært at blive fuldstændig konkret om fremtidsudsigter, krav til certificering mv., da energiøen fortsat ligger et stykke ud i fremtiden.

Relevans,
målgruppens
oplevelse

Virksomheder med forskelligt kendskab til off-shore industrien oplever i varierende grad projektaktiviteterne som relevante. Som beskrevet ovenfor er det ikke alle deltagervirksomheder der synes, at workshop-aktiviteterne var relevante ift. deres virksomhed. Da utilfredsheden synes at hænge sammen med størrelsen på virksomheden, kan dette imødekommes med klarere kommunikation om hvilke typer virksomheder, der kan få gavn af at deltage i de pågældende aktiviteter.

Som tidligere beskrevet var flere virksomheder begejstrede for de aktiviteter, der knytter sig til ISO-certificering. Dette skyldes i høj grad, at de betragter arbejdet med at blive certificeret som yderst relevant. De ser certificering af deres virksomhed som værende helt essentiel i fremtiden, også uden at dette nødvendigvis har en relation til energiøen.

Projektet har løbende gjort sig overvejelser om projektets målgruppe. I starten blev der især rekrutteret virksomheder med tæt relation til off-shore, men senere blev projektets målgruppe bredt mere ud, da projektet blev opmærksom på de perspektiver, som energiøen kan skabe for det brede erhvervsliv. ISO-certificeringerne går derfor også på tværs af mange forskellige virksomheder. Derudover beskriver projektgruppen, hvordan deres krav for at søge anlægsinvesteringer potentielt er for restriktive. Ingen virksomheder har endnu fået tildelt denne støtte.

Forankring af
output

Grundet projektets karakter er der et tydeligt fokus på forankring. Dog skaber MARLOG's exit en udfordring, der skal løses.

Projektets målsætning er at forberede bornholmske virksomheder og erhvervsliv på den fremtidige energiø. Herved er forankring en hel fundamental del af projektet.

Der er et stort fokus på forankring i aktiviteten om ISO-certificering, da denne projektaktivitet har til formål at klargøre virksomheder til den egentlige certificering. Herved beskriver virksomhederne, hvordan de selv arbejder målrettet mod at opnå den certificering efterfølgende. Ift. til den organisatoriske forankring beskriver projektgruppen, hvordan erfaringer fra Klar til Energiø Bornholm selvfølgelig skal overføres til etableringen af det nye center for grøn energi. Bornholms Regionskommune har i forbindelse hermed ansat en udviklingskonsulent, der netop arbejder med at skabe bro mellem Klar til Energiø Bornholm og det nye center for grøn energi. Denne målsætning og initiativ vidner om et solidt fokus på at forankre viden i andre projekter.

Når det kommer til udfordringer ved den ønskede forankring, bliver MARLOG's exit fra projektet aktuelt. Planen var, at MARLOG løbende og systematisk skulle opsamle læring fra de forskellige virksomhedscases og bruge det som afsæt for at danne netværk mellem bornholmske virksomheder og styrke sammenhængen

til offshore-industrien. Da MARLOG er gået konkurs er det derfor vigtigt, at der findes en løsning på, hvordan den af projektets formål realiseres og kan leve videre efterfølgende. Se i denne forbindelse anbefaling 2.

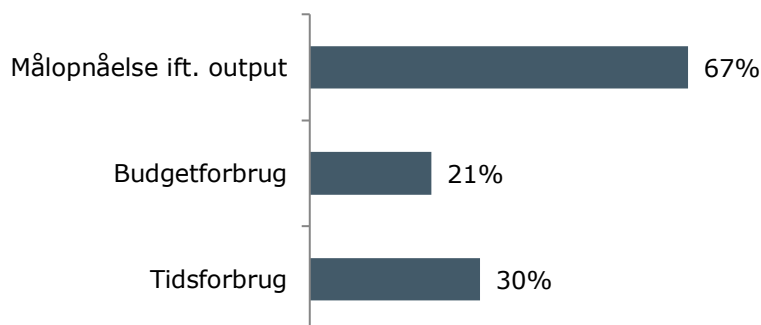
Monitorering og opfølgning

Opfølgningen af projektet drager fordel af den tætte projektgruppe. Dog er der potentiale for større systematik. Projektet har ikke haft et struktureret eller systematisk fokus på at evaluere undervejs. Dog har man efter hver virksomhedsrettet aktivitet udsendt spørgeskemaer, hvor virksomhederne har evalueret indholdet. Resultaterne herfra er blevet fremlagt og analyseret på efterfølgende styregruppemøder. Derudover har opfølgningen på projektet en mere uformel karakter, som i høj grad er kendetegnet ved en løbende og tæt dialog mellem projektlederen og Business Center Bornholm. Projektlederens rolle er generelt også meget tæt på projektet, hvorved han selv deltager i aktiviteter som workshops og ISO-certificering.

5 Fremdrift og målopnåelse

Afsnittet indeholder en kort fremstilling af status for projektets fremdrift i forhold til henholdsvis aktiviteter/milepæle og outputmål på evalueringstidspunktet. Nedenstående figur præsenterer den overordnede status på projektets fremdrift via tre overordnede indikatorer: fremdrift ift. tid og budgetforbrug (afsnit 5.1) samt målopnåelse ift. outputmål (afsnit **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**).

5.1 Fremdrift ift. aktiviteter og milepæle

Afsnittet beskriver kort projektets overordnede fremdrift i forhold til de aktiviteter og/eller milepæle, som er opsat for projektet.

Der er ikke angivet nogle kvantitative aktivitetsmål, da man har ønsket at lægge vægt på outputmål frem for aktivitetsmål.

Budget- og
tidsforbrug

Nedenfor præsenteres projektets budget- og tidsforbrug på evalueringstidspunktet.

Figur 3 Budget- og tidsforbrug på evalueringstidspunktet

	Total budget	Forbrug 10.05.	Procentvist forbrug
Budgetforbrug (mio. DKK)	8,4	1,8--	%
Tidsforbrug (måneder)	40	20--	%

Som det fremgår af ovenstående tabel, har projektet aktuelt et underforbrug af midler. Dette hænger ifølge projektledelsen blandt andet sammen med, at de afsluttende aktiviteter i sidste halvdel af projektet er de mest omkostningstunge. Desuden har forbruget på nogle af aktiviteterne samt projektlederens forbrug været mindre end forventet. Projektledelsen har et skarpt øje på budgetforbruget og er ikke bekymret i forhold til projektets budgetforbrug på evalueringstidspunktet.

Afsnittet beskriver kort status i forhold til de outputmål, som er opsat for projektet.

På evalueringstidspunktet er 67 % af de opstillede outputmål nået, beregnet som et simpelt gennemsnit. Status for de enkelte målsætninger er gengivet i tabellen nedenfor.

Figur 4 Status ift. de opstillede outputmål på evalueringstidspunktet

	Målsætning	Status på evalueringstidspunktet	Procentvis målopnåelse
B1: Antal virksomheder, der ISO-certificeres	10	10	100%
B2: Antal virksomheder, der deltager i forløb omkring samarbejde med større virksomheder	20	20	100%
B3: Antal virksomheder der deltager i kurser	15-20	0	0%

Projektet har opnået en tilfredsstillende målopnåelse ift. de opstillede outputindikatorer. For to af de tre outputmål er målet for hele projektperioden allerede nået, herved er der en målopnåelse på 100 %. Det sidste outputmål, der omhandler antallet af virksomheder, der deltager i kurser, først er planlagt til at finde sted sidst i projektperioden. Det skyldes at de opkvalificerende kurser, som virksomhederne kan få, risikerer at blive forældet ift. EnergiØen, hvis de ligger for tidligt.

6 Effektvurdering

I dette afsnit præsenterer vi evaluators samlede vurdering af mulighederne for, at indsatsen vil skabe de ønskede effekter eller for at nå specifikke effektmål. Det primære grundlag for evaluators vurdering er spørgeskemadata, men i den samlede vurdering indgår også evaluators vurdering af bevillingsmodtagers arbejde med – i forbindelse med implementering af indsatsen – at sikre den størst mulige realisering af indsatsens effektpotentiale.

Om spørgeskemaet

I forbindelse med evalueringen har vi udsendt et elektronisk spørgeskema til deltagerne i indsatsen (via e-mail-liste fra projektholder). Besvarelserne af spørgeskemaet giver et indblik i såvel de forventede som allerede opnåede effekter blandt deltagerne, og er udformet, så det på bedst mulig vis adresserer de indmeldte målsætninger om output og effekter fra ansøgningsfasen.

Undersøgelsen er sendt ud til 20 deltagere, hvoraf 17 respondenter har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 85 %. Selvom data fra spørgeskemaundersøgelsen ikke udgør en præcis beskrivelse af indsatsens effektskabelse, så betyder den høje svarprocent, at den giver en fin indikation af den forventede effektskabelse.

6.1 Forudsætninger for effektskabelse

Indsatsens potenti- ale for effekter

Det er ikke muligt på evalueringstidspunktet præcist at opgøre de effekter, som indsatsen vil skabe efter bevillingsperioden. For alligevel at give et billede af indsatsens *potentiale* for effektskabelse, som er mere retvisende og præcist end output-indikatorerne alene kan vise, præsenterer vi i dette afsnit, hvordan indsatsen konkret har bidraget for at styrke deltageres *forudsætninger* for at omsætte deres udbytte af indsatsen til de ønskede effekter.

Helt overordnet har alle respondenter svaret positivt på spørgsmålet om de har fået et udbytte af deres deltagelse i projektet. 47 % har svaret "Ja, i høj grad" og 53 % har svaret "Ja, i mindre grad". Nedenstående tabel viser, i hvilket omfang deltagerne har fået styrket deres forudsætninger for at skabe udvikling og vækst i forhold til henholdsvis dannelsen af professionelle samarbejdsrelationer og opnåelse af ISO-certificering.

Figur 5 Indsatsens bidrag til at skabe styrkede forudsætninger for de ønskede effekter

Hvordan og i hvilket omfang har indsatsen skabt et udbytte for deltagerne, der styrker deres forudsætninger for at skabe effekter? <i>Andel af virksomhederne, der angiver at...</i>	Andel virksomheder
virksomhederne vurderer, at de er blevet bedre til at danne professionelle samarbejdsrelationer som følge af jeres deltagelse i projektet	41 %
virksomhederne vurderer, at opnåelse af en ISO-certificering giver dem øget indsigt, viden og kompetencer, som gør dem bedre i stand til at få ordrer og/eller skabe professionelle samarbejdsrelationer	48 %

Kolonnen til højre afspejler andelen af respondenter, der har afgivet et af de to mest positive svar på en 5-punktsskala. (n=17)

41 % af virksomhederne har tilkendegivet, at de enten i høj grad eller meget høj grad er blevet bedre til at danne professionelle samarbejdsrelationer som følge af deres deltagelse i projektet. De resterende virksomheder har svaret enten "I hverken høj eller lav grad" eller "I lav grad" til spørgsmålet, mens ingen af virksomhederne har svaret "Slet ikke". Desuden har 48 % vurderet, at opnåelse af en ISO-certificering projektet giver dem øget indsigt, viden og kompetencer, som gør dem bedre i stand til at få ordrer og/eller skabe professionelle samarbejdsrelationer. Samlet indikerer det, at projektets indsatser foreløbig har tilvejebragt gode forudsætninger for at indfri effektmålet om, at deltagende virksomheder skal danne samarbejdsrelationer og indgå samarbejdskontrakter med store virksomheder. Overordnet er det da også indtrykket fra både interviewene med projektets partnere samt virksomheds-surveyen, at projektet har lagt et grundlag for, at virksomhederne på sigt er rustet til at udnytte de erhvervsmæssige muligheder, som energi-ø vil skabe.

6.2 Forventninger til effekter

Forventning til effekter

Svarene på spørgeskemaet viser, at 59 % af respondenterne forventer, at indsatsen vil føre til et forbedret potentiale for vækst, mens 18 % vurderer, at indsatsen allerede har ført dette med sig.

Figur 6 Deltagernes overordnede positive forventninger til effekter

Andel af virksomheder med forventninger til positive effekter i virksomheden som følge af deres deltagelse	Virksomheder med positiv forventning
Årlig omsætning	59 %
Antal ansatte	53 %
Undgåede fyringer	12 %

(n=17)

Ovenstående indikerer, at lidt over halvdelen af deltagerne har positive forventninger til deres årlige omsætning og antal ansatte som følge af deres deltagelse i projektet.

Figur 7 Deltagernes gennemsnitlige effektførelser (kvantitativt)

Deltagernes gennemsnitlige forventninger til effekter af indsatsen	Gennemsnitlig forventning
Stigning i årlig omsætning (mio. kr.)	0,8
Antal nyansatte	1

(n=17)

Deltagerne forventer i gennemsnit en stigning i årlig omsætning på 0,8 millioner kroner, og en stigning i antallet af nyansatte på gennemsnitlig 1. Kun to virksomheder har angivet, at de forventer undgåede fyringer, og derfor er der ikke beregnet et gennemsnit for det.

6.3 Indsatsens effektmål

Tabellen nedenfor viser fremdriften mod effektmålene for indsatsen.

Figur 8 Status ift. de opstillede effektmål på evalueringstidspunktet

	Målsætning i projektperioden	Målsætning efter projektperioden	Status	Procentvis målopnåelse
C1: Virksomheder har i deres forretningsplan indskrevet EnergiØ Bornholm som strategisk satsningsområde	-	15	9	60%
C2: Virksomheder har fået etableret professionelle samarbejdsrelationer på baggrund af ISO-certificering	-	10	0	0
C3: Virksomheder har indgået samarbejdskontrakt med større virksomhed	-	15	4	27%
C4: Arbejdspladser skabt relateret til offshore-indutrien på Bornholm	10	35	0	0%
C5: Skabte jobs (lokalt) i forbindelse med EnergiØen	10	35	7	20%
C6: Virksomheder har opnået anlægsinvesteringsstøtte	-	3	0	0

Note: - angiver, at projektholdet endnu ikke er begyndt at samle data ind på denne indikator.

Fremdriften mod effektmålene for projektet viser, at der er skabt gode forudsætninger for at realisere målsætninger i og efter projektperioden. Der er endnu ikke er givet støtte til anlægsinvesteringer, hvilket ifølge projektet skyldes, betingelserne for at søge støtten er vanskelige at leve op til.

7 anbefalinger og læring

Her præsenterer vi de vigtigste anbefalinger og læringspunkter, som evaluator vil pege på med baggrund i evalueringen. Punkterne er ikke i prioriteret rækkefølge.

Anbefaling 1

Bedre ekstern kommunikation til virksomheder og lokalbefolkning. På baggrund af interview med projektgruppen og virksomheder, er det en klar anbefaling at styrke den eksterne kommunikation. En bedre kommunikation til virksomheder vil give mulighed for en bedre forventningsafstemning om projektets aktiviteter. Det vil tiltrække virksomheder inden for målgruppen og sikre, at virksomheder ikke går forgæves. Virksomhederne ønsker at få mere viden om hvad projektet konkret kan komme til at betyde for dem. En øget kommunikation om status på energiøen kan være med til at holde virksomhederne opdateret, så de løbende kan justere deres strategier og planlægning. Ydermere kan en generel information til lokalområdet på Bornholm skabe potentielle gevinster, da information kan inspirere befolkning og virksomheder til at overveje de muligheder energiøen kan give på sigt.

Projektets relevans og betydning for erhvervslivet på Bornholm er stort, og med Erhvervsfremmebestyrelsens støtte til Erhvervsfyrtårn Bornholm er det potentielle, som projektet rummer blevet endnu mere tydeligt. Derfor er det også vigtigt, at de involverede virksomheder forstår relevansen og kan se værdien af den indsats, som de med projektet deltager i.

Anbefaling 2

Holdbar løsning på MARLOG's exit skal søges. MARLOG var en del af projektet, da man ønskede, at MARLOG skulle styrke de bornholmske virksomheders netværk og vidensniveau i forhold til offshore-industrien. Planen var ligeledes, at MARLOG skulle stå for at opsamle den viden, som projektet skaber, og bruge de erfaringer og den viden, som man har om det maritime erhverv og logistik som centrale aktører under etablering af havvindmølleparker. Erfaringerne herfra vil blive anvendt i projektet til bl.a. at hjælpe med at forbinde store og små bornholmske virksomheder. Samlet set vurderer vi, at MARLOGs rolle derfor var central for projektets mulighed for at skabe en forankring af projektets resultater. Selvom organisationens udtræden ikke er kritisk for projektets gennemførelse, er det efter vores opfattelse vigtigt, at der findes en solid og holdbar løsning på, hvem der skal stå for vidensopsamling og netværksdannelse. En anbefaling herfra vil være at trække på viden og erfaring fra de øvrige branche- og netværksorganisationer med viden indenfor de maritime erhverv og offshore-industrien.

Anbefaling 3

Undersøg mulighederne for ændring i betingelserne for anlægsinvesteringer. Der er endnu ikke bevilliget penge til at støtte anlægsinvesteringer. Projektgruppen udtrykker, at årsagen kan være, at betingelserne for at søge støtten er unødigt begrænsende. Vi anbefaler at det undersøges om kriterierne for at søge anlægsstøtten skal justeres, så man giver flere relevante virksomheder mulighed for at søge.

8 Bilag A: Sådan scorer vi

Overordnet

Alle scorer er udtryk for evaluators helhedsvurdering. Vurderingen er baseret på alle indsamlede data, herunder interviews med projekthold, sagsbehandler, partnere og deltagere samt evt. spørgeskemadata og statusrapporter m.v. I tilfælde med større usikkerhed i datagrundlaget foretager vi typisk et konservativt skøn.

1. Implementering (afsnit 4)

Projektets implementering vurderes på seks vurderingsparametre med en score fra 1-5, hvilket er præsenteret grafisk i rapportens kapitel 4. Den samlede implementeringsscore er baseret på gennemsnittet af de individuelle scorer for de seks parametre.

	Tildeling af scorer for hvert af de seks vurderingsparametre	Samlet implementeringsscore	Trafiklys
Score	Betydning	Gennemsnit	Trafiklys
5	Implementeringen er nyskabende og en inspiration for andre.	3,5 - 5,0	● [GRØN]
4	Implementeringen er meget tilfredsstillende. Få forbedringspotentialer.		
3	Implementeringen er tilfredsstillende. Visse forbedringspotentialer.	2,6 - 3,4	● [GUL]
2	Implementeringen er utilfredsstillende. Store forbedringspotentialer.	1,0 - 2,5	● [RØD]
1	Implementeringen er meget kritisabel.		

2. Målopnåelse (afsnit 5)

Vurderingen af projektets målopnåelse er primært baseret på fremdrift ift. outputmål og sekundært fremdrift ift. aktivitetsmål. Scoren tildeles på baggrund af en helhedsvurdering af projektets målopnåelse, men med udgangspunkt i projektets kvantitative målopnåelse på evalueringstidspunktet. Nedenstående tabel over sammenhæng mellem målopnåelse og trafiklysscore er vejledende.

Trafiklys	Betydning	Slutevaluering	Midtvejsevaluering
● [GRØN]	Målopnåelsen er som ønsket eller bedre.	95 % +	45 % +
● [GRØN]	Målopnåelsen er lidt under det ønskede niveau.	81 – 90 %	35 - 44 %
● [GUL]	Målopnåelsen er noget under det ønskede niveau.	65 – 80 %	25 - 34 %
● [RØD]	Målopnåelsen er meget under det ønskede niveau.	20 – 64 %	15 - 24 %
● [RØD]	Målopnåelsen er ikkeeksisterende eller tæt på.	0 – 19 %	0 – 14 %

3. Effektvurdering (afsnit 3)

På baggrund af dataindsamlingen (interviews og spørgeskema) fastlægger evaluator en samlet vurdering af muligheden for at realisere det forventede effektpotentiale.

Trafiklys	Betydning
● [GRØN]	Det er tilstrækkeligt sandsynliggjort, at projektet vil kunne realisere de forventede effekter.
● [GUL]	Det er ikke i tilstrækkelig grad sandsynliggjort, at projektet når sine effektmål. Evaluator vurderer dog, at projektet vil realisere mindst halvdelen af de forventede effekter.
● [RØD]	Projektet vurderes ikke at realisere en tilfredsstillende andel af de forventede effekter.